

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

INHOUD: Mededeling, p. 73. — Aankondiging van de Maandvergaderingen, p. 73. — Voor de jeugdleden, p. 73. — Verslagen van de algemene en de gewone Maandelijks vergadering, p. 73. — F. H. van Rummelen met medewerking van F. F. F. E. van Rummelen. Errata in de loessoiden van Ransdaal, p. 75. — R. H. Cobben (Wageningen). Hemiptera Heteroptera: soorten uit Limburg, nieuw voor de Nederlandse fauna, p. 83.

MEDEDELING.

In de maand Augustus worden geen maandvergaderingen en excursies gehouden.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN.

Te Maastricht op Woensdag 6 Sept., om 6 uur in het Museum.

De heren Bels en Dijkstra zullen verslag uitbrengen over hun deelname aan het Botanisch Congres te Stockholm.

Te Heerlen op Woensdag 13 Sept., om 7 uur in de R.K.H.B.S.

VOOR DE JEUGDLEDEN.

Vergadering op *Woensdag 13 Sept.*, om 6 u. in het Natuurhistorisch Museum, waarop verslag wordt uitgebracht over het kamp.

VERSLAGEN VAN DE ALGEMENE EN DE GEWONE MAANDELIJKSE VERGADERING.

Te Maastricht, op Woensdag 5 Juli 1950.

Aanwezig de dames: Bels-Koning, Cham-bille, Minis-van de Geyn, Berendschot, Hommes, Snijders, Smeets en de heren: van Rummelen, Kruytzer, van Boven, Pater Verstegen, Wassenberg, Onstenk, van de Ven, Br. Maurentius, Br. Callistus, Nijst, Pater van Summeren, Mommers, Sondeijker, van Noorden en Br. Agatho.

De heer van Rummelen heet de vergaderingbezoekers, die zich niet door de wolkbreuk hebben laten weerhouden, hartelijk welkom; hij

richt een begroetingswoord tot het nieuw gekozen bestuurslid, de heer J. K. A. van Boven uit Roermond, die hiervoor zijn dank betuigt.

De kascommissie bestaande uit Mej. Cham-bille en de heer Willems hebben schriftelijk hun accoordbevindingen over het financiële beheer in 1949 ingediend, waarvoor de voorzitter hen namens de vergadering bedankt.

De penningmeester wordt eveneens onder dankzegging gedechargeerd.

Dan hamert de voorzitter de algemene vergadering af en opent de gewone maandvergadering.

Pater van Summeren begint met een 2 m. hoog exemplaar van hartgespan (*Leonurus cardiaca*) te voorschijn te halen en vertelt, dat er in Watersley diverse exemplaren staan, die nog langer zijn; de flora geeft als normale hoogte op: 0.30—0.90 m.

Ook heeft Pater van Summeren een *Phytolacca octandra* meegebracht die in de vergadering al eens vaker te berde is gebracht. Volgens de Levende Natuur (nr. 7 van de lopende jaargang) zou deze plant in het wild voorkomen bij Leiden, hetgeen door spreker ernstig wordt betwijfeld. De bladen van deze plant worden als sla gegeten; de purperrode bessen leveren de kleurstof voor centsbrokken-snoepgoed en goedkope wijnsoorten.

De heer Kruytzer laat een mooi exemplaar zien van een loesspoppetje dat hij heeft meegebracht van de groeve „Bosscherveld”, die hij op 31 Mei j.l. bezocht heeft. Dit loesspoppetje bevond zich op een diepte van ongeveer 6 m, nog juist in de onderste laag van de gele kalkrijke loess. Het ontstaan van deze kalkconcreties, in Duitsland Lösskindl genoemd, wordt veelal verklaard door aan te nemen, dat regenwater, dat van boven in de loess dringt kalk oplost en dit wat dieper weer afzet om een be-

paald middelpunt; daardoor ontstaan dan stengel- of knolvormige lichamen, die soms wel wat op poppetjes lijken.

Het is wellicht bekend, dat wijlen Dr. Beckers het met deze opvatting niet eens was. Op het 19de Nederlands Natuur- en Geneeskundig Congres dat van 5—7 April 1924 te Maastricht gehouden werd, hield Dr. Beckers deze concreties van calciumcarbonaat voor fluviatiele afzettingen; heel in het bijzonder had hij voor ogen de kalkconcreties, die hij gevonden had aan de rand van het grindplateau in het gehucht Groot Berghem (Gemeente Ulestraten). Daar bevinden zich onder de loess afwisselende lagen van klei en zandige klei, waarin geïsoleerde loessmannetjes voorkomen. Onder deze 1 m dikke laag volgt een 5—15 cm dikke doorlopende laag van kalkconcreties, die direct op het plateau grind ligt; omdat deze concreties gelegen zijn onder slecht waterdoorlatende kleilaagjes meent Beckers, dat ze niet tot stand zijn gekomen door uitloggen van de loess, maar gevormd zijn in vrij stromend water, zoals dat het geval is met de concreties, die hij vond neergeslagen en afgezet in stromend bronwater bij Elsloo (Handel. XIX Nederl. Natuur- en Geneesk.-Congres te Maastricht 1923).

Pater van Summeren bezocht op een zijner fietstochten de zandgroeve van de Firma Jansen te Limbricht, gelegen op het Midden-Terras. Toevallig was er net een zwartgekleurde oerbank blootgelegd. Om zich te vergewissen omtrent de aard van deze lens stelde spr. zich in verbinding met de heer van Rummelen, die ter

Waar liggen de kleine pluvier-eitjes? Foto Onstenk.

Bertje Onstenk wijst de eitjes aan. Foto Onstenk.

plaats constateerde, dat men hier, met mangaanbanken te maken heeft; de zand- en grindkorrels zijn met een dun huidje mangaanoxyde bekleed, waardoor het zwarte uiterlijk wordt veroorzaakt. De mangaan-afzettingen van Elsloo zijn meer bekend.

De heer Onstenk vertoont een opname van het nest van de kleine pluvier uit Borgharen; de foto heeft veel van een zoekplaatje weg.

Wie er niet uitkomt wordt op de tweede foto door het zoontje van de heer Onstenk geholpen.

De heer Geurts uit Echt schrijft het volgende over de verdrijving van oeverzwaluwen door mussen:

„Reeds vóór 1940 huisde er een kolonie van de oeverzwaluw (*Riparia riparia*) te Engels-Vonderen, tussen Maasbracht en Echt, in de wanden van de zandgroeve van de heer Knoben. De wand is hier pl.m. 5 m hoog. Ieder jaar werd het zand aan een kant weggegraven, de vogels woonden dan aan de andere zijde. De kolonie bestond gewoonlijk uit 10 of 12 nesten in het begin van het seizoen. Tijdens de werkzaamheden in de groeve gingen de zwaluwen rustig door met nesten maken, broeden, voeden van de jongen. Gewoonlijk arriveerden ze in April — dit jaar waren ze later terug dan anders. Tot ongeveer half Juni ging alles gewoon; men zag ze geregeld en druk vliegen. Omstreeks deze tijd bemerkte de eigenaar, dat mussen in de gangen begonnen door te dringen. Binnen eert week speelde zich nu het drama af: alle zwaluwen verjaagd, waarschijnlijk door de mussen, die genesteld hadden in de

stromijten van de heer Knoben en door het opruimen van deze mijten verdreven waren. De eigenaar besloot nu de mussennesten te verwijderen. In de meeste gevallen hadden de indringers hun nieuwe nesten gemaakt ongeveer op de helft van de pl.m. 1 m lange gangen; op echte mussenmanier: slordig, in hoofdzaak met gebruikmaking van kippenveertjes-materiaal, dat volop bij de boerderij te krijgen is. De oeverzwaluwen daarentegen broedden altijd op het verwijde einde van de gang, leggen de eitjes in een kuiltje op een dun laagje van graswortels.

De musseneitjes, die we zagen wezen door hun donkere kleur en stompe vorm op de soort ringmus waarvan bekend is, dat ze graag in holen wonen. De huismus is berucht als „invalier” in zwaluw- en mezen-nesten.

We zijn benieuwd of de zwaluwen het volgend jaar weer terugkomen!”

De heer Nijst vraagt aan de vergadering of het meer personen is opgevallen dat het aantal huiszwaluwen enorm afneemt, vroeger nestelden ze bij duizenden op de Maasbrug, thans is er geen enkel nest te zien. De heer Mommers antwoordt dat het van de huiszwaluw bekend is, dat ze sterk wisselend optreedt.

De Heer van Boven geeft een biometrische beschouwing over het aantal oogfacetten bij *Lasius flavus*, waarop later in 'n artikel uitvoerig zal worden teruggekomen.

De heer Grégoire laat enkele fraaie herbarium exemplaren zien:

Klein tasjeskruid, *Teesdalia nudicaulis* uit Susteren; grote bremraap, *Orobanche Rapum Genistae* uit Koningsbosch; vogelpootje, *Ornithopus perpusillus* uit Susteren; veelstengelige waterbies, *Heleocharis multicaulis* uit Beertsenhoven; witbloem watteranonkel, *Ranunculus hololeucus* uit Susteren; stofzaad, *Monotropa Hypopitys* uit Eyserbos; stijve watteranonkel, *Ranunculus circinatus* uit Susteren; waterdrieblad, *Menyanthes trifoliata* uit Vaesrade; veenbes, *Oxycoccus quadripétalus* van de Brunsummerseide; zode-vergeet-mij-nietjes, *Myosotis caespitosa* uit Susteren; witte dovenetel met diep ingesneden bladeren, *Lamium album* (L.) var. *laciniata* van Petit Lanaye; hij besluit de serie met enige variëteiten van orchideeën en fasciaties van *Taraxacum* en *Malva*. Naar aanleiding hiervan zegt Pater van Sum-

meren dat hij op een landweg op de schampplaatsen van wiel of paardenhoef in een kwartier tijds 16 fasciaties van *Taraxacum* aantrof; wel een bewijs voor de invloed van beschadiging.

Om half acht sluit de voorzitter de vergadering.

ERRATICA IN DE LOESSOÏDEN VAN RANSDAAL

Een bijdrage tot het Zuid-Limburgse loess- of loessoïden-probleem.

door

F. H. VAN RUMMELEN

met medewerking van

F. F. E. VAN RUMMELEN

voor het sediment-petrografische gedeelte

(Slot).

Ik constateer het feit, dat hier een zuivere loess en een kleefaarde (volgens van Doorsmaal) en een verweringsleem (volgens mijn interpretatie) en mineralogisch, en naar het korrelbeeld, nagenoeg dezelfde eigenschappen bezitten.

In het onderste gedeelte van de verweringsleem van Ransdaal werd een verkiezelde foraminifeer en een verkiezelde kolonie Bryozoën aangetroffen. Beide voorwerpen zijn helaas bij het fotograferen verongelukt. De kolonie Bryozoën kon, gelukkig!, nog op de gevoelige plaat vastgelegd worden (fig. 4). Verder werden in de verweringsleem ook nog fossiele resten van voorwerpen aangetroffen, die van Rummen Jr. voorlopig als „Hystricho-sphaeridae” heeft opgevat (lit. 12). Fossiele resten van Bryozoën komen in Ransdaal ook voor in het onder de verweringsleem gelegen Krijt (fig. 11). Door deze omstandigheid zou men er mogelijk aan kunnen denken, dat de hier gelegen verweringsleem een rest zou kunnen zijn van plaatse-lijk verweerd Krijt. Door het mineralogisch onderzoek van dit krijt kwam onomstotelijk vast te staan, dat wij niet met een verweringsleem in situ, doch zeker met verplaatst materiaal te doen hebben. De in de verweringsleem aanwezige kwartsitische zwerfblokken kunnen dus niet in de verweringsleem ingezakt zijn. De enige verklaring voor hunne aanwezigheid in de loessoïden is derhalve het aannemen van een zijdelingse afglijding, tegelijk met het fijnere verweringsmateriaal.

Uit het hiervoren medegedeelde, gecombi-